

mèrit menor d'aquest Any Masó haver contribuït a obrir calaixos i armaris de tants inconeguts per alliberar l'aroma de tota una època.

Si a l'exposició del MD'A ja s'insinua la fasciació pel joc, a «Una altra dimensió», l'aportació del Museu del Cinema al

centenari a partir d'una selecció de Dani Freixes, Jordi Pons i Joan Boadas, la vocació experimental pren ple protagonisme amb un conjunt de fotografies estereoscòpiques, imatges en tres dimensions de gran prèdica en el tombant del segle XIX, en què els germans Rafael

i Joan Masó s'exerciten en l'art de mirar i compondre. Moltes d'aquestes imatges van ser captades en els incansables viatges, passejades i excursions amb què l'arquitecte solia delectar-se per pur afany explorador o fent camí cap a algun dels paratges on el conduïen els seus

encàrrecs d'arquitecte profusament sol·licitat i durant els quals recopilava més fotografies, i poemes, i cartes, i dibuixos. Les traces d'aquests viatges, que el projecten per primer cop i amb justícia a tot el territori de les comarques gironines, han estat documentades per Rosa Maria Gil a «Geografia de Rafael Masó», l'exposició promoguda per la Diputació de Girona i que, després de la Casa de Cultura, farà itinerància per una dotzena de municipis. I perquè potser no n'hi hauria prou ni amb l'arquitecte, ni amb l'artesà, ni amb el fotògraf amateur, ni amb el passejant que, fent via cap al treball, estima el paisatge i les seves ruïnes, Narcís-Jordi Aragó li restitueix també la humanitat, la domesticitat fins i tot, al Museu d'Història de la Ciutat amb «Rafael Masó, ciutadà de Girona». Aquí es diria que s'entreveu el prohoms en sabatilles fullejant el diari vora la llar de foc, una visió gens desconcertant i així mateix insòlita que mostra alhora l'home de lletres, el polític, el promotor de les arts, l'enamorat de llarga alenada, el pare de família, l'amic, el dissenyador, el cartellista, el restaurador, el somiador; com hauria dit Eugeni d'Ors, l'home que juga i treballa.

Els ídols caiguts

Un diari vuitcentista rescatat per un dels historiadors del Teatre Municipal de Girona, Josep M. Birulés, relatava com hi apareixien pintats al teló els noms d'il·lustres artistes del moment –Malibrán, Brita, Luna, Márquez, Guzmán i Latorres–, desplecats al llarg d'un arc de Sant Martí. Tret de la mezzosoprano hispano-francesa María Malibrán (1808-1836), encara als annals del cant líric, el temps va engolir el prestigi d'aquests cognoms alhora que el mateix teló era substituït per l'actual, del 1895, atribuït a Ricard Alós.

Malgrat el seu caràcter d'edifici històric, el Teatre Municipal ha estat un espai canviant, sotmès als maquilatges, miralls i miratges de cada època, de cada generació de la burgesia local. Si certes glòries dubtoses van acabar defenestrades de l'escena, n'hi hagué d'altres que han resistit els embats dels anys. Per exemple, els llorejats entre lires i muses al sostre de la nau central, encara atribuïbles al primer decorador de la sala, l'escenògraf Eusebi Lucini (1814-1881). La dotzena de noms es distribueixen entre autors de teatre clàssic castellà –Calderón, Quintana, Tirso, Loreto, Rojas i Moratín– i compositors d'òpera italiana –Donizetti, Vaccai, Rossini, Verdi, Puccini–. Tal com diu Birulés, «ens evocuen l'esperit amb què els comerciants, professionals, funcionaris i militars de Girona anaven a il·lustrar-se i divertir-se sota l'advocació d'Isabel II». Són ben comprensibles els noms de Verdi i Donizetti, que encapçalen amb catorze títols cadascun la relació d'òperes estrenades a Girona al s. XIX; resulta més sorprenent el de Puccini, inèdit en aquella Girona i massa contemporani per pertànyer a la pintura original de 1860. Hi deu aparèixer segurament mercès a la important restauració que s'hi va fer el 1956 i que va comportar el repintat de les pintures del sostre, a càrrec del decorador Joaquim Mèrius Oliveras. Aquella fou l'actuació que va enorgullir més aquest antic col·laborador de Masó, cap de la principal casa gironina de decoració del moment i especialment afeccionat al teatre. Oliveras va intervenir també al Saló de Descans, i potser va tenir ell l'opció d'inscriure-hi els primers noms catalans dins el teatre: Granados i Albéniz, al costat dels sempiterns Lope i Calderón.

En la recent remodelació del Teatre Municipal han caigut uns altres ídols, com van caure en el seu moment Malibrán i companyia. Els busts daurats de Pitarra, Calderón i Clavé han estat desmuntats del seu pedestal a la noble sala de l'escalinata. Artísticament s'hi deu haver perdut poc, però simbòlicament una mica més, ja que ha desaparegut l'únic racó on els autors catalans guanyaven per majoria, ni que fos vigilats per l'omnipresent Calderón. La tria de Pitarra i Clavé resulta si més no curiosa: per què ells i no Sagarra, Guimerà o Rusiñol, tan o més populars? Potser perquè la seva catalanitat és menys inquietant, en tant que més llunyana en el temps? En qualsevol cas, són reflexions que d'ara endavant s'hauran de fer amb l'ajut de fotografies. El llençol que s'ha perdut en aquesta bugada és part de la pàtina centenària del teatre.

Josep Pujol i Coll

Eva Vázquez